

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика

Штип, 2010/2011

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика
год. 7, број 11
2010/2011 год.

За издавачот:
проф. м-р Никола Смилков, декан

Издавачки совет:
проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска
доц. д-р Кирил Барбареев

Уредувачки одбор – Editorial Board:
проф. д-р Блаже Китанов
проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Ленче Милошева
проф. д-р Снежана Ставрева-Веселиновска
асис. м-р Трајче Стојанов

Главен уредник и одговорен уредник – Editor in Chief:
проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева

Јазично уредување – Language Editor:
Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
м-р Снежана Кирова (англиски јазик)

Техничко уредување – Technical Editing:
Славе Димитров
Благој Михов

Рецензенти:

проф. д-р Мирослава Николоска
проф. д-р Татјана Атанасова
проф. д-р Виолета Николовска
доц. д-р Борче Костов
доц. д-р Драгор Заревски
проф. д-р Снежана Мирасчиева

проф. д-р Кирил Цацков
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Ленче Милошева
проф. д-р Снежана Ставрева-
Веселиновска
проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева
асис. м-р Трајче Стојанов

Редакција и администрација – Editorial Office:

Билјана Јорданов
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за образовни науки
Ул. „Крсте Мисирков“ бб
п.фах 201, 2000 Штип,
Р. Македонија
E-mail: vospitanie@ugd.edu.mk
++389 32 550 500

СОДРЖИНА

проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева, м-р Марија Коцева Примената на моделот на позитивна дисциплина – Фридрих Цонс во современото училиште	7
проф. д-р Блаже Китанов, асис. м-р Ирена Китанова Простумот на Коле Чашуле наспроти бугарската скаменета визија	17
доц. д-р Борче Костов За убавото и убавината	25
д-р Дијана Христовска, доц. д-р Снежана Јованова- Митковска Професионалната етика на наставникот	33
доц. д-р Марија Леонтиќ Воспитната димензија на воспитно-образовните институции	47
проф. д-р Ленче Милошева Перфекционизмот ориентиран кон очекувањата на другите како маладаптивна ориентација кај студентите во тест ситуација	59
проф. д-р Соња Лутовац Математичка анксиозност	69
проф. д-р Соња Петровска, проф. д-р Снежана С. Веселиновска Ставовите на студентите од Педагошкиот факултет – Штип за квалитетот на моделот за практично оспособување на студентите-идни наставници	81
Лидија Јовановска, Зоран Павлов, Славица Колева Јазичните вештини на учениците во периодот на подготовка за читање	97

проф. д-р Соња Петровска, м-р Јадранка Бочварова, Ана Петровска	
Некои карактеристики на развојот на образованието на наставници во Република Македонија (од Учителска школа-Штип до Педагошки факултет-Штип)	111
доц. д-р Снежана Јованова-Митковска, д-р Дијана Христовска	
Наставни стратегии	125
асис. м-р Ирена Китанова	
Компоненти на изразното читање	137
доц. д-р Нина Даскаловска, доц. д-р Билјана Ивановска	
Процеси на читање	157
асис. м-р Даринка Веселинова	
Теоретски дискусии за учењето странски јазици	165
м-р Јулија Гошева	
Рамки за концептуализација на потребите на децата и нивна примена за планирање и обезбедување услуги за деца	175

Воведен збор

„Вистинска цел на воспитанието е максимален развој на личноста на детето во разумно организирано општество, кое нему му служи и на кое самото тоа ќе му служи“.

Селестен Френе

Од 1959 и 1961 година до денес изминаа пет децении од формирањето на Педагошката академија, односно Педагошкиот факултет, а сега Факултет за образовни науки. Новиот Факултет за образовни науки денес е редизајниран и збогатен со пет нови студиски програми: 1. Одделенска настава; 2. Предучилишно воспитување; 3. Педагогија; 4. Библиотекарство и архивистика; 5. Социјална педагогија; 6. Социологија на образованието; 7. Филозофија на образованието и образовни политики; 8. Историја и археологија.

Оттука, како најстара високообразовна институција во состав на најмладиот државен Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, имаме дополнителна обврска за подигање на академското ниво. Во таа насока е и новиот број на списанието „Воспитание“, востановено уште во 2001 година, кое со овој, веќе 11-ти број, се етаблира како сериозно научно гласило во пошироката научна и стручна јавност.

Новиот редакциски одбор на списанието „Воспитание“ им се заблагодарува на сите кои до сега го вложуваа своето време, енергија и креативен потенцијал за списанието да го достигне ова квалитетно ниво и воедно си ја презема обврската да продолжи со објавување на стручни и научни трудови кои уште повеќе ќе го унапредат и афирмираат списанието. Искрено се надеваме дека прилозите на нашето списание ќе бидат соодветен квалитативен влог во едукација на наставникот – воспитувач, на студентот и секој што ќе пројави интерес и потреба за лично доусовршување и наобразба.

Главен и одговорен уредник,
проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева

УДК: 159.946.4-057.874

Стручен труд
(Professional paper)

Лидија Јовановска
ООУ „Димитар Влахов“ - Штип, педагог
Зоран Павлов
ООУ „Димитар Влахов“ - Штип, одд. наставник
Славица Колева
ООУ „Димитар Влахов“ - Штип, одд. наставник

ЈАЗИЧНИТЕ ВЕШТИНИ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО ПЕРИОДОТ НА ПОДГОТОВКА ЗА ЧИТАЊЕ

Апстракт

Читањето претставува комплексна активност која во себе ги вклучува перцепцијата и мислењето како два меѓусебно поврзани процеси. Перцепирајќи, ученикот го препознава зборот, ги забележува симболите, ја бара смислата на пишаните знаци. Прашање е како и колку детето - читач е во состојба да го разбере пишаниот говор, да ги открие мислите во текстот, за него како „мал ребус“, ако текстот се толкува не само како помошен „технички систем“, туку и како „говор во отсуство на соговорник“ или без „психолошки допир“ на соговорникот. За да научи да чита, потребно е ученикот да го научи системот на пишани симболи - букви кои се користат да го претстави говорот. Истражувањата покажале дека постои тесна врска меѓу говорниот речник - препознавањето на голем број на зборови и јазичните вештини на детето. Способноста да се препознаат поединечните гласови во зборот е вештина која е тесно поврзана со јазичните вештини на детето во периодот на подготовка за читање.

Клучни зборови: *глас, буква, препознавање.*

PUPIL'S LINGUISTIC ABILITIES DURING THE PREPARATION PERIOD FOR READING

Abstract

Reading is a complex activity that incorporates perception and thinking as two inter - related processes. While perceiving, the pupil recognizes the words, notes the symbols, searches the meaning of the written characters. The question is how and how much a child - reader is able to understand written speech, to discover it in the text that to him is a “small rebus,” if the text is interpreted not only as an auxiliary

“technical system” but as “speech in the absence of the interlocutor “ or without “psychological contact “ of the interlocutor. To learn reading, the pupil needs to learn a system of written symbols - letters used to represent speech. Studies have shown that there is a close link between the spoken vocabulary – recognition of a number of words, and language abilities of the child. The ability to recognize individual sounds in a word is a skill that is closely associated with language skills of the child at the time of its preparation for reading and its reading skills.

Key words: *sound, letter, recognition.*

Вовед

Читањето е тежок и сложен процес кој го сочинува базичното сознајно јадро на сите интелектуални активности на ученикот. Тоа е условено од јасно дефинирани методски постапки и видливи резултати. Претставува процес кој почнува со сознајни парадокси, поради кои наставникот и родителите многу често ја преиспитуваат зрелоста на ученикот за поаѓање на училиште. „Ран старт - е синтагма која подразбира дека децата кои многу рано ќе научат да манипулираат со буквите, кои рано ќе научат да читаат, подоцна во животот ќе имаат предност во своето школување“ (Сузич, 2005).

Подготовката за читање започнува дома, многу порано пред детето да тргне во училиште. Многу рано децата почнуваат да ги учат гласовите од говорниот јазик, ги слушаат другите во семејството како зборуваат и во тој момент тие одговараат на сите гласови од својата околина. Децата почнуваат да го разбираат писмениот јазик кога слушаат како возрасните им читаат приказни и ги гледаат како тие читаат. За да децата научат да читаат, потребно е:

- да го оформат говорниот јазик преку зборување и слушање;
- да научат за гласовите од говорниот јазик;
- да ги научат буквите од азбуката;
- да научат да ги користат врските меѓу буквата и гласот;
- да можат да препознаат зборови кога ќе ги видат.

За да станат децата добри читачи, треба многу да зборуваат и слушаат. До првата година децата веќе разликуваат некои гласови и знаат многу од говорниот јазик. Слушајќи ги членовите од своето семејство, децата учат кои звуци се важни за нив и почнуваат да ги имитираат тие звуци. Децата кои недоволно слушаат разговор и кои не се охрабрувани да зборуваат, често имаат проблеми при учењето на читањето (National Reading Panel,

2006).

Детето треба да ја развие способноста да слуша и манипулира со гласовите од говорниот јазик, да ја развие својата гласовна свесност. Кога детето почнува да разбира дека говорните зборови се составени од одделни гласови, кај него се развива гласовната анализа, тоа може да ги оддели сите гласови во даден збор, да ги каже еден по еден. По гласовната анализа детето треба да ја совлада и гласовната синтеза, дадените гласови да ги спои заедно и да создаде збор. Колку детето ќе научи да чита во голема мера зависи од тоа колку ја научило гласовната анализа и синтеза.

Уште пред да тргнат на училиште, децата знаат голем дел од буквите. Ова во голема мера ќе им го олесни изучувањето на читањето. Големо олеснување во нашиот азбучен систем е и тоа што секоја буква има свој глас односно фонетскиот правопис, па детето не поврзува погрешно. По голем проблем во почетното описменување кај нас создава диференцирањето на големите од малите печатни букви, бидејќи некои од нив се многу различни, па детето наместо триесет и една, всушност учи многу повеќе букви. Можеби и поради тоа пред описменувањето децата ги знаат големите, но не и малите печатни букви (Делчев, 1991).

Развојни карактеристики на децата во периодот на подготовка за читање

Кај децата на возраст од шест години постепено се издвојува очекувањето да почнат да учат, а не да бидат занесени само во играњето. Тие имаат способност да мислат продлабочено и логично, да го задржуваат вниманието на еден проблем кој го решаваат, истиот да го разгледуваат и да го согледуваат од различни аспекти и перспективи. Според Пијаже, во периодот на средно детство, мислењето, се одвива преку конкретни операции. Операцијата е внатрешна активност која е дел од логичниот мисловен систем. Мислата кај децата во оваа возраст е пофлексибилна, менталните операции можат да одат во различни насоки. Оваа способност се вика *реверзибилна операција*.

По шестата година децата стануваат способни да го свртат вниманието од едно појавно својство кон друго, да се стават во различни перспективи, да се обидат да ги толкуваат намерите на другите луѓе и да бараат алтернативни решенија. Овој процес се нарекува *децентрализација*. Врските меѓу случувањата и искусеното се прават по пат на *логичка класификација* на различните својства. Во овој период се прават матрици за класификација со категории во кои има наредени принципи.

Карактеристичната способност на конкретните операции е *серијацијата*. Серијација значи да се сфати рационална положба на предметите и случувањата во просторот и во времето.

Децата меѓу 7-8 години ја користат *индуктивната логика*, облик на резонирање кој им овозможува да поминат од посебно кон општо.

Во меморијата децата држат поголем број на податоци и нив можат да ги користат реагирајќи брзо и наменски.

Се издвојуваат пет фактори кои придонесуваат за појава на помнењето:

- Пораст на капацитетот на помнењето;
- Развој на свесни стратегии за помнење;
- Збогатување на знаењето;
- Развој на знаење за сопствениот процес на меморирање;
- Говорот служи за регулирање на сопственото поведение, за активирање или за инхибирање на сопствените активности (Мурцева-Шкарик, 2005).

Фактори кои влијаат на подготвеноста на детето за читање

Приор (1996) истакнува дека возраста во која децата почнуваат да читаат релативно не е важна и дека одложувањето на учењето за читањето до седмата година нема сериозни или трајни споредни ефекти. Постарите деца релативно побргу учат да читаат, додека многу раното учење на читањето не обезбедува никакви очигледни долготрајни предности, поради тоа што оние што подоцна почнуваат да читаат лесно ги достигнуваат.

Подготвеноста за читање подразбира зрелост и владеење со одредени вештини и способности. Миладиновиќ (1994) зборува за физиолошки и психолошки фактори:

- Острина на сетилата - вид, слух, кинестетски чувства;
- Развиеност на забележувањето - разликување на зборови и облик на буквите;
- Интелигенција и способност за увидување на некои односи, помнење на поими, извлекување на заклучок со индуктивен и дедуктивен метод;
- Емоционална стабилност - детето да истрае во помалку и повеќе фрустрирачки ситуации-додека трае учењето;
- Социјална развиеност - детето да може да живее колективен живот;
- Физичка развиеност - добро физичко здравје.

Милер (1997) набројува четири фактори кои можат да влијаат на подготвеноста за читање.

Физиолошки фактори

1. говор – пелтечење, шушкање или неразговетен говор;
2. слух – овозможува, гласовите да се слушнат, разликуваат и

- комбинираат. Децата со оштетен слух немаат јасна перцепција за звуковите и често погрешно ги изговарат зборовите;
3. општо здравје – добро ухрането, отсуство на токсини, отпорност на болести;
  4. вид – кратковидост, далековидост, астигматизам, лоша координација на мускулите на окото, лошата перцепција на длабочина;
  5. невролошки развој: способност да се воочуваат сличности и разлики, мемориски опсег, способност за апстрактно мислење.

Интелектуални фактори

Иако, општото ниво на менталните способности се многу важна детерминанта за способноста на читањето, истражувачите не успеваат да го одредат дефинитивниот „момент за обучување“ во моментот на развојот на детето.

Општествени фактори

1. Економски услови;
2. Социјално искуство;
3. Говорни и јазични примери кои се користат во семејството;
4. Ставови кон читањето и пишувањето во семејството;
5. Квалитетно семејно живеење.

Емоционален развој

1. Прекумерно заштитување - детето може да сфати дека процесот на учење на читањето е претешка задача за да може само да го помине;
2. Детето кое расте во недоследна и непредвидлива средина може лошо да се приспособува во авторитативното насочување и училишните правила;
3. Ако врз детето се врши притисок да почне порано, а тоа не е подготвено, тоа може да предизвика чувство на пораз, гнев, антагонизам.

Други фактори:

- образованието и интелигенцијата на родителите;
- ширината во искуството и активниот речник на детето;
- предучилишното образование;
- прецизната дикција, изговорот и *мотивацијата за читање*;
- правилната употреба на едноставни реченици.

Активности за подготовка на учениците за читање

Времетраењето на периодот на подготовка за читање не е строго определено. Поаѓајќи од фактот дека учениците имаат различен степен на предзнаења во периодот на подготовка за читање, наставникот треба да планира и организира диференцирани активности кои ќе бидат приспособени на група ученици или индивидуално. Целта на овие активности е непосредна подготовка на учениците во одделението за претстојниот процес на учење на читањето.

Визуелни активности

Уште со првото влегување - запознавање на учениците со училиштето, почнува процесот на набљудување. Учениците најпрво ја разгледуваат училницата, предметите во неа, училиштето во целина. Развивањето на визуелните способности најдобро може да се оствари преку:

- набљудување на непосредната околина;
- набљудување слики, плакати, фотографии;
- набљудување форми, бои, положби и движења на суштества, предмети и сл.
- набљудување изрази на лица, гестикулации, мимики и сл.

Акустички активности

Во периодот кога ученикот сè уште се адаптира на училишната средина, многу битно е да се оспособи за внимателно слушање, за разбирање на говорот на наставникот или другиот ученик. Во овој период особено се развива културата на слушање и развивање на говорниот и музичкиот слух. Активности со кои се обезбедува развој на акустичките способности кај учениците се:

- слушање звуци и шумови;
- слушање детски песни;
- слушање-прераскажување приказни;
- следење радио и ТВ емисии.

Активности за усно изразување

Со поаѓање на училиште детето треба да се поттикнува да зборува, да прашува, да разговара. Тоа се постигнува со веќе познатите форми на усно изразување: раскажување, прераскажување, опишување и известување. Овие вежби за слободно усно изразување започнуваат со водење слободни разговори за секојдневниот живот, а потоа сè повеќе се пренасочуваат во функција на наставата. Развивањето на активности за усно изразување најдобро може да се оствари преку:

- активности за запознавање на учениците;
- раскажување и прераскажување случки, приказни;
- опишување предмети, суштества, појави, мотиви, слики и сл.;
- вежбање на артикулација на гласови кои најчесто им претставуваат тешкотија на учениците: р, с, ш, ц, з, х, ќ и др.

Аналитичко-синтетички активности

Оспособувањето на учениците за гласовна анализа и синтеза е еден од најважните предуслови за читање. Активностите кои се комбинација од аналитички и синтетички вежби се сложени активности за учениците, но истовремено многу ефикасни бидејќи овозможуваат максимална мисловна ангажираност. Овие активности најчесто се изведуваат усно со цел да се развие фонематскиот слух кај учениците. Тој овозможува правилно издвојување на фонемите од кои се состојат зборовите. Тоа се постигнува преку „игри“ со издвојување:

- зборови каде одредени фонемите се наоѓаат на почетокот, во средината и на крајот од зборот;
- составување реченици со дадени зборови;
- определување состав на одреден збор;
- определување состав на реченици.

Моторички активности

Моторичките способности кај учениците - првачиња не се многу развиени. За да се изведуваат прецизни движења треба да се реализираат соодветни активности за нивно развивање. Тоа може да се изведе преку:

- изведување вежби за рацете, дланките и прстите;
- слободно цртање и шарање, пишување, цртање разни фигури, елементи од кои се составени буквите (Китанов, 2001).

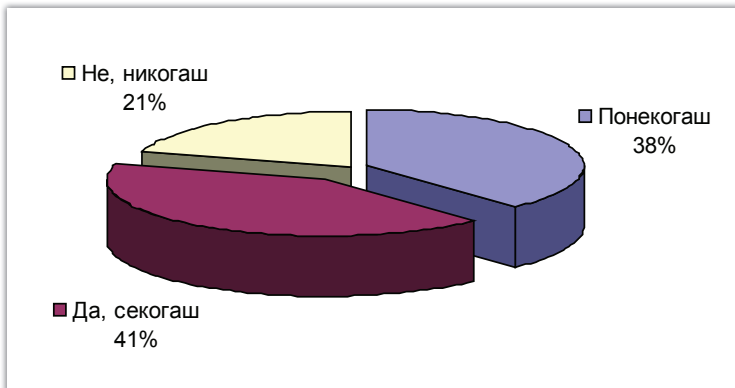
Во текот на мај и септември беше спроведено истражување со цел:

1) да се идентификуваат јазичните вештини и подготвеноста на учениците за читање; 2) да се определи кои активности треба да се применат за совладување на техниката читање. Истражувањето се реализираше во ООУ „Димитар Влахов“ - Штип и тоа на крајот од прво одделение во учебната 2010/2011 година и на почетокот од второ одделение во учебната 2011/2012 година.

Табела 1. Број на ученици и испитаници

Одделение	Број на ученици	Број на испитаници	%
Прво	145	29	20
Второ	145	29	20

На прашањето: „Дали детето ја воочува римата во реченица или песничка?“ се добиени следниве податоци:

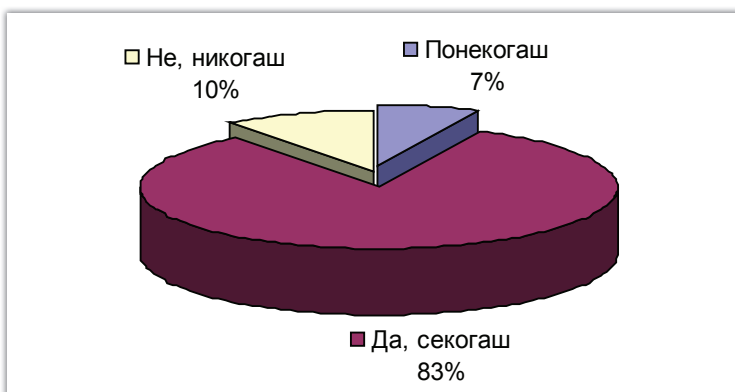

Слика 1. Детето ја воочува римата во реченици или песничка

Анализата на податоците покажува дека:

- 21% од учениците не ја забележуваат римата на зборовите во реченицата,
- 38% од учениците понекогаш ја забележуваат римата,
- 41% од учениците секогаш ја забележуваат римата во реченицата.

На прашањето: „Со кој глас започнува зборот?“ се добиени следниве податоци:

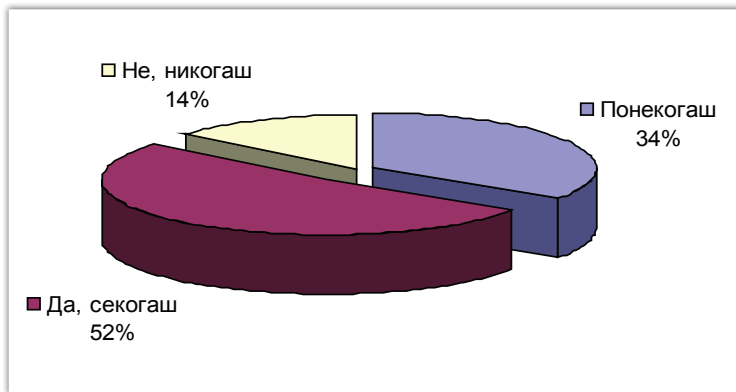

Слика 2. Детето воочува со кој глас започнува зборот

Анализата на податоците покажуваат дека:

- 83% од учениците секогаш забележуваат со кој глас започнува зборот,
- 7% од учениците понекогаш забележуваат со кој глас започнува зборот,
- 10% од учениците никогаш не забележуваат со кој глас започнува зборот.

На прашањето: „Дали детето забележува со кој глас завршува зборот?“ се добиени следниве податоци:

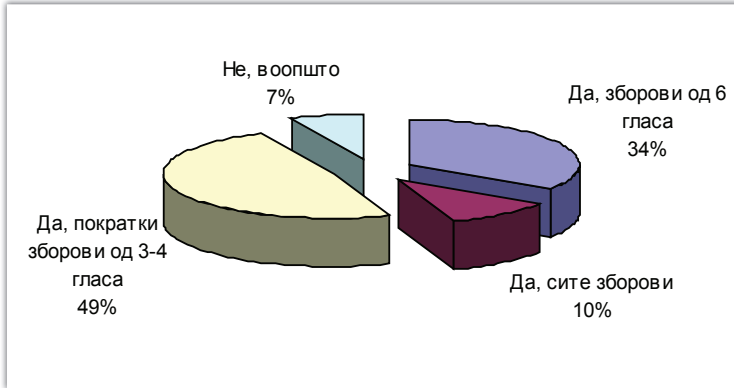

Слика 3. Детето воочува со кој глас завршува зборот

Анализата на податоците покажува дека:

- 52% од учениците секогаш го забележуваат гласот со кој завршува зборот,
- 34% од учениците понекогаш го забележуваат гласот со кој завршува зборот,
- 14% од учениците никогаш не го забележуваат гласот со кој завршува зборот.

На прашањето: „Дали го разбира значењето на зборовите од поединечно изговорените гласови?“ се добиени следниве податоци:

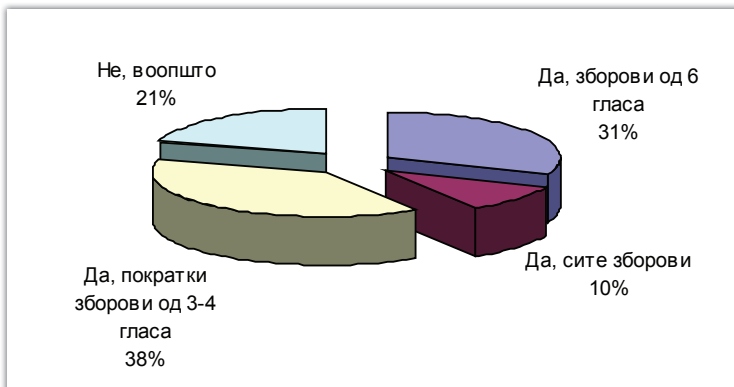

Слика 4. Детето го разбира значењето на зборовите од поединечно изговорените гласови

Анализата на податоците покажува дека:

- 10% од учениците го разбираат значењето на сите зборови,
- 34% од учениците го разбираат значењето на зборови од 6 гласа,
- 49% од учениците ги разбираат пократките зборови од 3-4 гласа,
- 7% од учениците воопшто не го разбираат значењето на зборовите од изговорените гласови.

На прашањето: „Дали детето може да го раздели дадениот збор на поединечни гласови?“ се добиени следниве податоци:

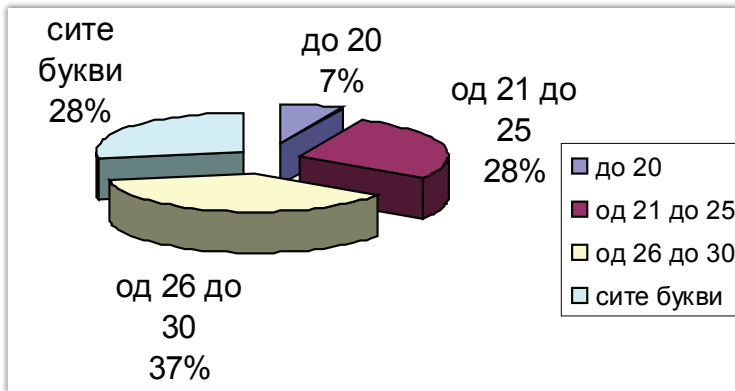
Слика 5. Детето може да го раздели дадениот збор на поединечните гласови

Анализата на податоците покажува дека:

- 10% од учениците го делат дадениот збор на слогови,
- 31% од учениците го делат дадениот збор од 6 гласа,
- 38% од учениците делат пократки зборови од 3-4 гласа,
- 21% од учениците воопшто не можат да го разделат дадениот збор на поединечни гласови.

На прашањето: „Колку големи печатни букви детето познава?“ се добиени следниве податоци:

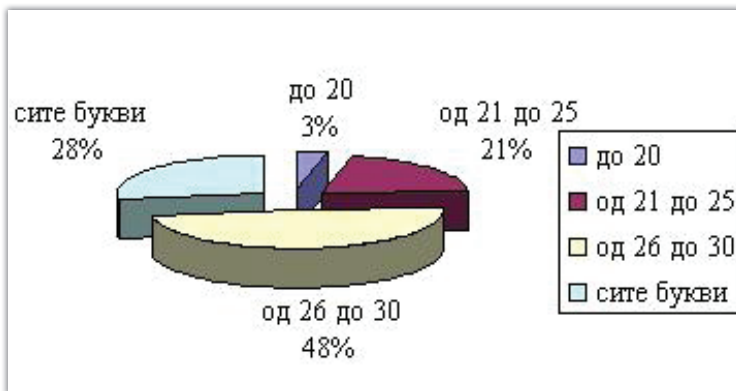

Слика 6. Препознавање на големи печатни букви

Анализата на податоците покажува дека:

- 28% од учениците ги препознаваат сите букви.
- 37% од учениците препознаваат од 26 до 30 големи букви,
- 28% од учениците препознаваат од 21 до 25 големи букви,
- 7% од учениците препознаваат до 20 големи букви.

На прашањето: „Колку мали печатни букви детето познава?“ се добиени следниве податоци:

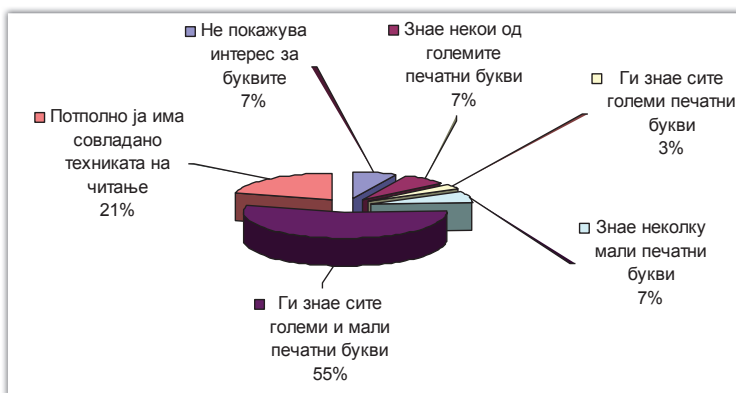

Слика 7. Препознавање на мали печатни букви

Анализата на податоците покажува дека:

- 28% од учениците ги препознаваат сите мали букви,
- 48% од учениците препознаваат од 26 до 30 мали букви,
- 21% од учениците препознаваат од 21 до 25 мали букви,
- 3% од учениците препознаваат до 20 мали букви.

На прашањето: „Дали покажува интерес за учење на буквите?“ се добиени следниве податоци:

Слика 8. Детето покажува интерес за буквите

Анализата на податоците покажува дека 55% од учениците ги познаваат сите големи и мали печатни букви, 21% од учениците потполно ја совладале техниката на читање, 3% од учениците ги знаат сите големи печатни букви, 7% од учениците знаат некои големи или некои мали букви, а 7% од учениците воопшто не покажуваат интерес за буквите.

Заклучок

Врз основа на спроведеното истражување и добиените резултати, можеме да заклучиме дека се диференцираат три групи на ученици:

1) Ученици кои ја совладале техниката на читање - овие ученици ги имаат совладано сите фази на предчитачкиот период. Ги препознаваат буквите, гласовно ги поврзуваат, ги изговараат со умерена брзина. За овие ученици се препорачуваат вежби за усовршување на читањето: тихо читање со ограничено време, изборно читање, вежби за изразно читање како највисок степен на совладаност на техниката за читање;

2) Ученици кои поседуваат одредени јазични вештини - карактеристично за овие ученици е тоа што, тие во одреден дел од периодот за подготовка на читање, не биле активни при реализирањето на одредени активности. За овие ученици периодот на почетно читање е тежок, бавно напредуваат, но наставникот мора да ги детектира индивидуалните недостатоци и да им помогне на овие ученици. Се препорачуваат вежби за подобрување на читањето: поврзување на буквите во зборот, поврзување на зборовите во реченицата, вежби за составување на реченици со дадени зборови;

3) Ученици чии јазични вештини не се доволно усовршени - карактеристично за овие ученици е тоа што за еден дел од нив, нивниот мајчин јазик е различен од јазикот на кој се одвива наставата и се совладува техниката на читање (македонскиот јазик). За некои, пак, причина за недоволно усовршените јазични вештини се физиолошките фактори, емоционалниот развој (ако врз детето се врши притисок да почне порано, а тоа не е подготвено, тоа може да предизвика чувство на пораз, гнев), причини кои до периодот на подготовка на читање не се надминати. Се препорачуваат вежби за унапредување на вештините за читање: слушање на приказни, детски песни, радио и ТВ емисии, вежби за препознавање на буквите; читување, вежби за артикулација на гласови кои најчесто им претставуваат тешкотија на учениците: р, с, з, ш, ц, ќ, х; вежби за препознавање на зборовите, вежби за одредување на местото на гласот во зборот (на почетокот, во средината и на крајот), вежби за препознавање на кратки реченици.

Со овие активности им се овозможува на учениците да ги достигнат потребните читачки вештини со цел да го избегнат дополнителното психолошко оптоварување, бидејќи читањето претставува предуслов за совладување на наставниот план и програма во текот на наредните учебни години.

Користена литература

- Адамчевска С., (1997). *Почетно читање и пишување-методски прирачник*. Скопје: Просветно дело, 9-33
- Делчев, Ѓ., (1991). *Методски прирачник за наставата по македонски јазик во прво одделение*. Скопје: Дидакта, 4-18
- Китанов,Б., (2001). *Методика на наставата по македонски јазик со практикум: (од I до IV одделение)*. Штип: Педагошки факултет, 39-49
- Мурцева-Шкариќ, О., (2004). *Развојна психологија* - Скопје: Филозофски факултет, 180-189
- National Reading Panel (2006). *Teaching children to read: An evidence-based assessment of the scientific research literature on reading and its implications for reading instructions*. Washington: U.S. Department of Health and Human Services: National Institute for Health and Human Services
- Николоска, М., (2002). *Развојна психологија: (детство)*. Скопје: Мирослава Николоска, 138-142
- Suzuč, N. (2005). *Pedagogija za XXI vijek*, Banja Luka: TT-Centar, 201-205
- Синадиновска, О., (1991). *Практикум за методика на наставата по македонски јазик во одделенска настава на основните училишта*. Скопје: Просветно дело, 5-31